

اوپک در بیست و چهار سالگی

سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک)، که با روح ملت گرامانه و اتحاد هستیگی میان اعضا، با هدف مشترک پاسداری از "ماده گرانمای نفت"، تأسیس شد. اکنون به نحو خطرناکی از هدفهای نخستین خود فاصله گرفته است.

وجود رقابتهای شدید میان اعضا، اوپک، تشبیهای سیاسی، مبارزه برای کسب قدرت و عامل جنگ، اوپک را به سازمان بهمانی مبدل ساخته که اعمالش زندانی بازارهای بیرون از کنترل خویش هستند.

این سازمان، که اینک وارد بیست و چهارمین سال تأسیس و فعالیت خود می شود. اگر نتواند نظم لازم را در سیاستهای تولیدی خود به وجود آورده و اختراجهای کوتاه و بلند مدتی در روابط خود با خریداران و نیز در سیاست قیمت گذاری تعیین کند، وضعیت کلیش نسبت به دو سال پیش بسط مسراتب بویضا مضر خواهد شد.

در دو سال گذشته، کاهش قابل توجهی در تقاضای جهانی، نسبت به نفت اوپک پدید آمده است. دلایلی که می توان بر این روند بر شمرده طور عمده عبارتند از: ۱- رکود در جهان صنعتی ۲- کاهش مصرف نفت در میان کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) ۳- کوشش بیشتر کشورهای غربی در ذخیره سازی ۴- افزایش تولید نفت در کشورهای حوزه های بیرون از شبکه اوپک به ویژه نفت دریای شمال، مکزیک، آلاسکا و اتحاد شوروی. ۵- افزایش عمده، موجودی نفت در سال ۱۹۸۳، در قیاس با موجودی سال ۱۹۸۲ (در سه ماهه نخست سال ۱۹۸۳، هر تنجه کاهش شدید قیمتها، کمبانیهای نفتی روزانه ۲ تا ۵ میلیون بشکه نفت ذخیره کردند).

سطح تولید اوپک، که در سال ۱۹۷۹، روزانه بالغ بر ۳۱ میلیون بشکه بود، در ۱۹۸۳، به حدود ۱۷/۵ میلیون بشکه در روز تنزل یافت، و اوضاع مالیش، تا سران قابل توجهی به وحات گرایید، به موجب آمار منتشره در بولتن رسمی اوپک، موازنه حسابهای جاری کنونی اوپک که در ۱۹۸۱، مازادی بالغ بر ۶۱/۱ میلیارد دلار را نشان می داد، در ۱۹۸۲، معادل ۲/۵۱ میلیارد دلار کسری داشته است.

کاهتهایی که بحره و شرکت ملی نفت انگلیس (British National Oil) در سایه نفت خود دادند، موجب نگرانی کشورهای عضو اوپک شد و آنان راه فکر انداخت که جهت جلوگیری

از سقوط شدید بهای نفت، به یکرشته اقدام‌هایی دست بزنند؛ در پی تبادله نظراتی طولانی و وقت‌گیر در اجلاس لندن، که در ماه مارس ۱۹۸۳ تشکیل شد، اوپک تصمیم گرفت، در بهای نفت خام صادراتی خود از فرار ۵ دلار در هر بشکه تخفیف قابل شده و بهای رسمی هر بشکه نفت خام را به ۲۹ دلار کاهش دهد. در اجلاس اوپک در لندن، همچنین سقف کلی تولید نفت برای تمامی اعضای اوپک روزانه ۱۷/۵ میلیون بشکه تعیین شد و توافق به عمل آمد که تا پایان سال یاد شده، میزان کل تولید اوپک از سطح رقم مذکور فراتر نرود. همچنین در اجلاس لندن برای هر یک از کشورهای عضو، سهمیه صادراتی نیز تعیین گردید. در پایان اجلاس، شیخ احمد زکی، مامی، وزیر نفت عربستان سعودی، گفت: «به اعتقاد من، اجرای مصوبات اجلاس لندن با سامان‌بندی اوپک را سامان خواهد رساند، اما اگر صادرکنندگان خارج از شبکه اوپک مارا به یک جنگ قیمت گذاری دعوت کند، اوپک جز قبول چنین نبردی، چاره دیگری نخواهد داشت».

با تحلیل و بررسی اوضاع جاری اوپک، محرز می‌شود که وزیر نفت عربستان، در آن زمان خوشبینی زیادی از حد داشته است، زیرا در ماه‌های سپتامبر - اکتبر سال ۱۹۸۳، بسیاری از کشورهای عضو اوپک، فراتر از سهمیه‌ای که برایشان در نظر گرفته شده بود، نفت تولید و صادر کردند، و سطح تولید کلی اوپک، به ۱۸/۵ میلیون بشکه در روز، - یک میلیون بشکه بیشتر از میزان تعیین شده - افزایش یافت و در اوایل ماه اکتبر سال ۱۹۸۳، تولید روزانه اوپک به ۱۹ میلیون بشکه رسید. تولید اضافی از آن عربستان سعودی که میزان تولید روزانه خود را از ۵ میلیون سهمیه تعیین شده در اجلاس لندن، به ۶ میلیون بشکه در روز افزایش داده بود.

در میان کشورهای دیگر عضو اوپک، بحریه نیز روزانه ۲۵۰ هزار بشکه بیشتر از سهمیه تعیین شده ۱/۳ میلیون بشکه تولید کرد. قطر با افزودن ۱۰۰ هزار بشکه، میزان تولید خود را که ۲۵۰ هزار تعیین شده بود به ۳۵۰ هزار بشکه در روز رسانید و ویتنام نیز ۲۵۰ هزار بشکه بیش از ۱/۴۷۵ میلیون بشکه سهمیه بندی شده نفت تولید کرد.

در گردهمایی اعضای کسبه، ناظر بر وضع بازار که در ۲۷ اکتبر سال گذشته در وین تشکیل یافت، اعلام شد که تعلقهای پیش‌گفته از سقف سهمیه بندی اجلاس لندن، موجب شده یک سوم ذخیره‌سازی خریداران - ۲ میلیون بشکه در روز - از این طریق تأمین شود. کسبه، «مربور هتندار داده‌است، که اگر روند تولید مارا بر سهیمه بندی در سال ۱۹۸۲ نیز ادامه یابد، اوپک در چهار ماهه نخست سال جدید، وضعی مشابه چهار ماهه سال ۱۹۸۳ پیدا کرده، و دفاع از قیمت گذاری ما دشواری روبرو خواهد شد».

ساحینظران امور نفتی اوپک، بر این عقیده‌اند که کاهش دیگر باره بهای نفت هنوز منتفی نیست. قیمت روز، در اوسط‌ها، نوامبر گذشته تنزل کرد: بهای نفت سبک اعراق با همبیار اوپک - حدود یک دلار پایینتر از بهای رسمی اوپک - ۲۹ دلار - عرضه شد. معیار نفت دریای شمال ۱/۵۰ دلار پایینتر از نرخ رسمی فروش - ۳۰ دلار - برای هر بشکه بود. اتحاد شوروی نیز به نوبه خود، بهای نفت خام خود را از فرار ۵۰ سنت در هر بشکه کاهش داد.

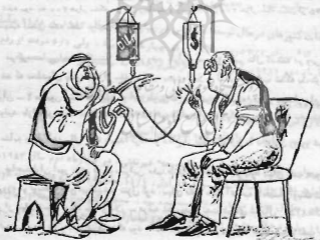
در شرایط کنونی، وضع بازار نفت ضعیف است. تقاضا برای نفت نیز برخلاف انتظار، بهبود نیافته است، و کاهش بهای نفت توسط اعضای اوپک نیز به بهبود وضع بازار کمک نکرده است.

چشم انداز قیمت گذاری اوپک در آینده، به سبب نامعلوم بودن استراتژی کشورهای نسل مفرد، زمینه قیمت گذاری، مبهم است. بدین معنی که اگر انگلستان بهای نفت دریای شمال خود را کاهش دهد، سازمان اوپک چگونه می تواند از کاهش بهای نفت کشورهای عضو اوپک جلوگیری کند؟ از سوی، مادام که میان خریدار و فروشنده، سرمایه یک استراتژی منجم، قرارداد های دراز مدت برای خرید و فروش بسته نشود، چگونه می توان انتظار آن را داشت، که کشوری از اعضای اوپک، در معاملات خود، رعایت تمام و کمال اصول مصلحت منفعه توسط اوپک را به عمل آورد؟ امروزه غالب تولید کنندگان نفت به حساب فقدان قرارداد های منجم دراز مدت، کالای خود را به خریداران متعدد عرضه می کنند و آنان را به کمپانی های نفتی که بهای رسمی را رعایت می کنند، برتر می شنود و ناگزیر عمای "بازار تثبیت شده" را به لغزش می بخشند!

اینک، شرایط کنونی بازار، دست به دست هم داده و زمان آزمونی برای اوپک به وجود آورده است. چگونگی واکنش اعضای اوپک در برابر این آزمون، روشن خواهد ساخت که آیا اوپک در قیمت گذاری جهانی می تواند عامل اصلی باقی بماند یا نه.

International Herald Tribune, December 8, 1997.

■ برای نمودارها، به شماره ۲۰۰۰، مقاله "تخت، خواهری که کنترل خانواده را از دست داده اند"، نگاه کنید.

(از : International Social Sciences Journal)